

Høringsuttalelse – Tolga Kraftverk

Tolga SV

Oppsummering og konklusjon:

Kraftbehovet i Norge i dag taler ikke for at man trenger en utbygging av Tolgafallene. Tolga SV opplever derimot at denne utbyggingen dreier seg om å sikre miljøvennlig, fornybar energi som skal erstatte, og ikke supplere, forurensende ikke-fornybar energi. Behovet for mer fornybar, miljøvennlig energi som erstatning for forurensende energiformer er det sterkeste motivet for at Tolga SV vurderer en utbygging av Tolgafallene.

Tolga SV er sterkt i tvil om det er riktig å bygge ut Tolgafallene. Tolga SV velger allikevel, under tvil, å stille seg positiv til en utbygging av utbyggingsalternativ 3B, men med klare forbehold knyttet til avbøtende tiltak og kontinuerlig oppfølging av disse.

Tolga SV mener at alternativ 3B fremstår som det beste alternativet for en utbygging da utbyggingen ikke berører Eidsfossen. Usikkerheten knyttet til fremtiden for fisket og de svært viktige gyteplassene rett i underkant av fossen er for stor til at SV mener at fossen kan berøres. Det er fortsatt usikkerhet knyttet til alternativene, men SV opplever at tvilen blir betydelig mindre ved å la Eidsfossen forbli mer eller mindre uberørt. Eidsfossen som landskapsområde har også en verdi som Tolga SV vurderer som større enn den økonomiske gevinsten det vil gi å flytte utløp fra over til under fossen. Det er en vesentlig forutsetning at utløpet ved alternativ 3B flyttes nærmere fossen slik at gårdene på Eid i minst mulig grad blir berørt i forhold til eventuell frostrøyk. Tolga SV mener også at konsekvensutredningene i for liten grad gir en detaljert beskrivelse av konsekvensene for lokalklima og isforhold ved utløpstunnel.

Tolga SV går imot at alternativ 2A eller 2B skal bygges ut da den samfunnsøkonomiske nytten ved disse prosjektene ikke kan forsvare et så stort inngrep i naturen i Tolga kommune.

Hovedforutsetninger:

Tolga SV mener at fisket og ferskvannsbiologien i Glåma må gis avgjørende betydning i en vurdering om konsesjon. Eidsfossens unike betydning for fisket i strekningen mellom fossen og videre nedover mot Tynset gjør at en utbygging av Tolgafallene ikke bør omfatte fossen. Tolga SV er tydelig på at en støtte til utbygging forutsetter at det stilles klare og målbare krav til fiskevandring forbi tunnelutløp, igjennom minstevannsføringsone og forbi damområdet og at utbygger gis ansvar for at disse blir nådd. Dersom målene for fiskevandring ikke kan nås bør det ikke gis konsesjon til utbygging. Tolga SV er opptatt av at NVE endrer praksis fra å stille krav om konkrete avbøtende tiltak, til at NVE stiller krav om hvilke mål som skal nås i etterkant av en utbygging. For Tolga SV blir de konkrete avbøtende tiltakene et ansvar som hviler på utbygger og noe som må tilpasses umiddelbart dersom man ser at nærmiljøet påvirkes i en større grad enn konsekvensutredningene forespeiler.

Tolga SV mener at en stor og prinsipielt evigvarende nedbygging av naturressursene i Tolga kommune må føre til en økonomisk kompensasjon for lokalsamfunnet som setter lokalsamfunnet i stand til å utvikle alternative næringer og å videreutvikle det kommunale tjenestetilbudet.

Det er knyttet store økonomiske interesser og muligheter til Glåma i sin nåværende form, både i forhold til fisketurisme, friluftsopplevelser og utnytting av grunnvannsressurser. En utbygging vil bygge ned dette potensialet uavhengig av hvilket alternativ som velges. Tolga SV anser alternativ 3B som det alternativet som gir best forutsetninger for fortsatt bruk og utvikling av den ressursen som en uberørt elv representerer.

Tolga SV er også opptatt av at Opplandskraft stilles ansvarlig for mange av de forventningene som er sådd i lokalsamfunnet knyttet til de mulighetene en kraftutbygging vil gi for lokalsamfunnet. Opplandskraft har benyttet seg av en forhandlingstaktikk som har gjort at prospektet til enhver tid har sett bedre ut enn realiteten faktisk har vært, uten å ha avgitt noen forpliktende løfter. Dette mener Tolga SV er svært uheldig og på grensen til useriøst.

I konsesjonssøknaden forutsetter Opplandskraft at samtlige avbøtende tiltak vil være på plass og fungere optimalt fra første stund. Dette vurderer Tolga SV som lite sannsynlig. Tolga SV savner en tydelig beskrivelse av hva som vil være konsekvensen av at et eller flere avbøtende tiltak ikke har ønsket effekt og hvilke tiltak utbygger ser for seg å sette inn for å rette dette. Konsesjonssøknaden fremstår på mange måter som en optimalisert beskrivelse av konsekvensene av en utbygging og mangler beskrivelser av hvor store negative konsekvenser en eventuell utbygging kan medføre dersom de avbøtende tiltakene ikke skulle ha ønsket effekt. Konsekvenser av en utbygging vil ikke kunne beskrives fullt ut i forkant av en utbygging og det vil alltid være en viss usikkerhet knyttet til faktiske konsekvenser. Allikevel savner Tolga SV en tydeligere beskrivelse av et scenario hvor alle negative konsekvenser blir nevnt og hvilken effekt det samlet vil ha for lokalsamfunnet.

Utbygger har i konsesjonssøknaden beskrevet konsekvenser i utbyggingsfasen. Dette vurderer Tolga SV som positivt, selv om det også her kan stilles spørsmålsteget ved om prognosene for eventuelle negative konsekvenser blir vurdert opp mot at alle avbøtende tiltak skal ha ønsket effekt.

Tolga SV vurderer aktiviteten en kraftutbygging vil gi i lokalsamfunnet, samt fremtidige og varige verdier som skapes av en kraftutbygging som positive for Tolga kommune. For SV er det viktig at verdiskapningen som en kraftutbygging generer, i størst mulig grad kommer lokalt næringsliv, innbyggere og regionen til gode. Det er en forutsetning at både offentlige og private aktører i vår region opplever at man får nye muligheter og et økonomisk løft som følge av denne verdiskapningen.

Sammendrag av prosess:

Tolga SV opplever at prosessen rundt en eventuell kraftutbygging i stor grad har blitt preget av at utbygger bygger opp under forventninger i lokalsamfunnet uten å tallfeste eller å komme med noen bindende formuleringer. Tolga SV har forståelse for at konsesjonssøker ønsker å skape et godt omdømme i lokalsamfunnet, men samtidig skaper dette store forventninger i forhold til hvilke muligheter lokalsamfunnet kan få igjennom en kraftutbygging.

Tolga SV er fornøyd med informasjonsprosessen i forhold til konsekvensene av en utbygging.

Sammenstilling av alternativene:

Tolga SV vurderer de ulike alternativene på følgende måte:

Utbyggingsalternativ 2A:

Konsekvensene ved utbygging av alternativ 2A vil i stor grad være like store som ved utbygging av alternativ 3A. Forskjellene ligger i at området rundt Hummelvoll og Erlinesset i klart mindre grad blir berørt. Inngrepene igjennom Tolga sentrum og ved Eidsfossen er like store som ved alternativ 3A. De negative konsekvensene i forhold til fiskevandring igjennom minstevannføringssone og damanlegg vil allikevel være like store som ved de andre alternativene. Høyden på inntaksdammen i alternativ 2A og 2B vil gjøre det vanskeligere for fisken å vandre forbi inntaksdammene, selv med fisketrapp, enn i alternativ 3A og 3B. Inntaksdam i alternativ 2A og 2B innebærer, slik Tolga SV ser det, et klart større hinder for fiskevandring enn inntaksdam i alternativ 3A og 3B.

Tolga SV vurderer at kraftproduksjonen ved alternativ 2A blir for liten til at man kan forsvare et inngrep av denne størrelsen i naturen. Tolga SV ønsker heller ikke at en utbygging av Tolgafallene omfatter Eidsfossen da denne fremstår som svært viktig i forhold til fiskeinteresser, reiselivsinteresser og for å bevare potensialet i fisketurismen. Eidsfossen som landskapsområde fremstår som så spesielt at en utbygging ikke bør berøre selve fossen.

Utbyggingsalternativ 2B:

Konsekvensene ved utbygging av alternativ 2B vil være klart mindre enn ved utbygging av et lengre alternativ. De negative konsekvensene i forhold til fiskevandring igjennom minstevannføringssone og damanlegg vil allikevel være like store som ved de andre alternativene. Høyden på inntaksdammen i alternativ 2A og 2B vil gjøre det vanskeligere for fisken å vandre forbi inntaksdammene, selv med fisketrapp, enn i alternativ 3A og 3B. Inntaksdam i alternativ 2A og 2B innebærer, slik Tolga SV ser det, et klart større hinder for fiskevandring enn inntaksdam i alternativ 3A og 3B.

Tolga SV vurderer at kraftproduksjonen ved alternativ 2B blir for liten til at man kan forsvare et inngrep av denne størrelsen i naturen. Lokalisering og utnyttingsmulighetene ved deponerte masser gir mindre muligheter for en samfunnsmessig utnytting av disse ved både alt 2A og 2B enn de øvrige alternativer

Utbyggingsalternativ 3A:

Den økte kraftproduksjonen taler for at alternativ 3A bør vurderes, men Tolga SV anser ikke at den økte produksjonen av kraft og økte kommunale inntekter forsvarer en utbygging av Eidsfossen. Tolga SV ønsker ikke at en utbygging av Tolgafallene omfatter Eidsfossen da denne fremstår som svært viktig i forhold til fiskeinteresser, reiselivsinteresser og for å bevare potensialet i fisketurismen. Eidsfossen som landskapsområde fremstår som så spesielt at en utbygging ikke bør berøre selve fossen. De negative konsekvensene for miljø, fisk og friluftsliv ved utbygging av alternativ 3A vurderes som klart større enn ved en utbygging av de mindre alternativene.

Utbyggingsalternativ 3B:

Konsekvensene for miljø fisk og friluftsliv ved utbygging av alternativ 3B er slik Tolga SV betydelig mindre enn ved en utbygging av alternativ 2A eller 3A. Bevaringen av Eidsfossen og gyteplassene rett i underkant av fossen fremstår som en langt større samfunnsverdi enn den ekstra kraftproduksjonen som alternativ 3A vil skape. Usikkerheten knyttet til fiskevandring og gyting og bevaring av naturlige gyteplasser slik som de fremstår i dag reduseres, slik Tolga SV ser det, vesentlig ved å ha utløpstunnel over Eidsfossen. Faren for frostrøyk og ulemper med dette for nærliggende bebyggelse må vurderes grundigere og man bør vurdere å flytte utløpet i alternativ 3B nærmere fossen for å redusere den direkte belastningen for de nærmeste boligene.

Kommentarer til konsekvensutredningene:

Konsekvensutredningene er for det meste grundige og utfyllende. Tolga SV mener allikevel at enkelte spørsmål ikke blir besvart godt nok.

Disse spørsmålene knytter seg i hovedsak til islegging, frostrøyk og påvirkning av grunnvann.

I forhold til islegging har konsesjonssøker ved flere anledninger blitt utfordret på islegging i elva, da særlig ved utløpstunnel. Både i forhold til vanntemperatur ved utløpet, lengden på en eventuell råk i isen nedstrøms for utløp og eventuell frostrøyk dette vil medføre, har det vært usikkerhet og flere ulike svar. Det fremstår i dag som uklart hva antatt konsekvens av en utbygging vil være. Noe usikkerhet kommer man ikke unna, men svarene til konsesjonssøker på ulike folkemøter har bidratt til at usikkerheten fremstår som større enn det konsekvensutredningen tar høyde for.

I forhold til grunnvann forholder konsekvensutredningen seg stort sett til eksisterende bruk av grunnvannsreserver og borebrønner, og dokumenterer i svært liten grad potensialet i grunnvannet og en eventuell forringelse av dette.

Illustrasjonsfotografiene for minstevannsføring på 5 m³ i konsesjonssøknaden, gir etter vår mening et feilaktig bilde av det som vil være realitetene.

Kompenserende og avbøtende tiltak:

Som tidligere nevnt i høringsuttalelsen ønsker Tolga SV fokus på mål og ikke konkrete avbøtende tiltak. Dersom de avbøtende tiltakene ikke gir ønsket resultat må de korrigeres fortløpende og sikre en levende elv. Ambisjonene for en eventuell utbygging av Tolgafallene skal være at elva i så stor grad som mulig blir uberørt av utbyggingen, at fisk fortsatt skal kunne vandre fritt opp og ned igjennom utbyggingsstrekningen, at minstevannføringen settes så høyt som mulig, og at inngrepene i naturen gjøres så skånsomt som mulig for å bevare det estetiske inntrykket av kommunen langs Glåma.

Noen konkrete tiltak vi velger å nevne er:

- Av hensyn til fiskebestandene er det selvsagt ønskelig med en så høy minstevannføring som mulig. Dette gjelder både sommer og vinter. Det er imidlertid ikke mulig å forutse hva som er en akseptabel minstevannføring i forhold til fiskebestandene. Det bør derfor være en prøvereglementsperiode hvor fastsatt minstevannføring evalueres og eventuelt justeres etter denne perioden. Dette vil både gjelde hvor stor minstevannføringen skal være, forholdet mellom sommer- og vintervannføring og på hvilket tidspunkt man går over fra det ene til det andre.
- Nedtapping til vintervannføring må skje gradvis for i størst mulig grad å sikre at ørreten gyter på den minste vannføringen (for å hindre tørrlegging av rogn)
- I prøvereglementsperioden må det også være en dynamisk tilnærming til minstevannføringsregimet, med mulighet til å justere vannføringen i perioder blant annet for at dette skal bidra til å lette fiskepassasjen forbi inntaksdam og tunnelutløp.
- Toveis fiskepassasje forbi inntaksdammen må etableres og den beste fiskefaglige kompetansen må benyttes til utforming av dam og vandringsløsning. Vi legger til grunn at det ikke skal etableres turbin i dammen for å utnytte minstevannføringen til kraftproduksjon.
- Tunnelutløp må utformes slik at det i størst mulig grad unngås at fisk søker inn i tunnelen. Om nødvendig må det etableres fysiske barrierer for å redusere problemet.
- Fysiske tiltak i elveløpet, spesielt knyttet til gyteplasser, må kunne vurderes på et senere tidspunkt
- Tiltak for å regulere fiskebestandene i inntaksdammen, herunder det å redusere forekomsten av arter som trives bedre på stilleflytende vann (som gjedde og abbor) må gjøres mulig.
- Masse som hentes ut må i så stor grad som mulig benyttes til allmennyttige formål og stilles til disposisjon for offentlige og private interesser for å redusere størrelsen på massedepotier, som er det største inngrepet i naturen hva gjelder landskapsendring.

- Det må opprettes et kompensasjonsfond av størrelse 15-20 millioner som administreres av kommunen, og som skal brukes til videreutvikling av næringslivet i kommunen med fokus på å kompensere for reduserte muligheter innen fisketurisme og reiseliv.
- Det må i tillegg opprettes et fiskefond av størrelse 5 millioner som administreres av kommunen, og som skal sikre kommunen og de lokale elveeierlagene mulighet til å sette inn fysiske tiltak for å opprettholde gyting av fisk og produksjon av bunndyr.